

SOC416 KVALITATIVNÍ INTERVIEW A BIOGRAFICKÉ TECHNIKY

Individuální analýza rozhovoru – **Jak se žije lidem na podpoře**

Jana Křištoforyová, 65514, mail.muni.cz

Rozhovor vykonán dne 18.5. 2005 v Brně v kavárně v centru města.

Komunikační partnerka: paní P. – rozvedená, bezdětná, žije sama, věk 56 let, VŠ vzdělání, nezaměstnaná je poněkolikáté od roku 1989.

Úvod

Cílem našeho výzkumného projektu bylo odhalení strategií, které praktikují dlouhodobě nezaměstnané osoby. Strategie je v našem výzkumu chápána široce. Nezahrnuje pouze vědomě naplánované způsoby, jimiž se nezaměstnaní překonávají svou mnohdy nepříznivou životní situací, ale obecněji je chápána jako vyrovnávání se (ať už vědomé či nevědomé) se situací nezaměstnanosti. Interview s komunikační partnerkou bylo vedeno s cílem získat reakce a odpovědi na položené výzkumné otázky.

1. výzkumná otázka: Jak se osoba do situace nezaměstnanosti dostala?

První výzkumnou otázkou jsme zjišťovali jak se osoby staly nezaměstnanými. Moje komunikační partnerka paní P. se poprvé ocitla bez zaměstnání v období sametové revoluce. Tuto dobu hodnotí jako nejméně vhodnou pro ztrátu zaměstnání. Bylo to pro ni období nejistoty ohledně budoucího vývoje v ekonomice, politice, atd. Částečně to popisuje i jako období revoluční euforie, když se propouštělo, protože všichni chtěli soukromě podnikat. Do té doby pracovala jako vyučující na vysoké škole a poté pracovala v kultuře. Více povahu svého zaměstnání nepřiblížila. Z práce v kultuře byla propuštěna v roce 1989. Celkově se odvolává na vnější faktory, které způsobily její opakovanou a dlouhodobou nezaměstnanost. První slova na otázku jak se dostala do situace nezaměstnanosti byla:

„Já jsem..., mě tedka momentálně napadlo, narodila jsem se v pátek, takže mám smůlu. Já opravdu, jak jsem byla v jakémkoliv místě, tak prostě, za nějaký čas se rušilo. Anebo natolik přeorganizovalo, že jsem z toho místa musela odejít, ne já ale všichni.“

Smůla nebo náhoda jako vnější faktory, které působí v jejím životě, s tím že ona je nemůže ovlivnit, se objevily v její výpovědi i na dalších místech. V rámci intenzivního kurzu pro hledání zaměstnání měla domluvené, že jí kamarádka z kurzu naučí pracovat s internetem. Následující týden, se ale rozhodla přijmout práci u bezpečnostní agentury, a výuka práce s internetem se nekonala. Paní P. konstatovala:

„Takže já teda nevím, jestli jsem takovej smolař.“ A dodala: *„...tenkrát jsem možná propásla příležitost.“*

Historie střídavé zaměstnanosti a nezaměstnanosti by se dala shrnout následovně: Po revoluci byla asi 2 roky nezaměstnaná a poté se dozvěděla o možnosti rekvalifikačního kurzu v oboru marketing management – obchod. Rozhodla se tam přihlásit, byla přijata a úspěšně ho absolvovala. Ale práci si po skončení kurzu nenašla. S pomocí známého chtěla zkusit soukromě podnikat, ale kvůli zamítnuté legislativě, která byla pro její práci potřebná, projekt padl. Rekvalifikace trvala půl roku a čekání na zákon a zahájení podnikání také přibližně půl roku (tedy opět období bez práce). Nakonec se jí podařilo sehnat práci na místě marketingové pracovnice. To se ale po čase opět rušilo. Následovala opět nezaměstnanost a ze zoufalství přijetí přechodného místa prodavačky autosoučástek. To trvalo jen půl roku. Poté opět dvou až tříleté období bez práce. Tlak okolí ji přinutil k přijetí práce pečovatelky o seniory. Zde paní pracovala téměř 5 let, dokud se agentura nepreorientovala na jiný způsob práce se seniory a ona byla propuštěna. Znovu si musela hledat práci. Asi po dvou letech začala pracovat v bezpečnostní agentuře, což byla velmi fyzicky náročná práce (směny 12-ti

hodinové i 24 hodinové). Kvůli špatné prosperitě firmy nastalo propouštění, které připravilo o místo i ji. Od té doby až do současnosti je bez práce.

Když jsem se ptala zda vidí chybu v systému tržní ekonomiky, odpověď zněla:

„Ale to není systém, to je asi smůla, protože ne každé takhle dopadne. Anebo to možná není smůla, možná někde dělám chybu, já nevím.“

I když se stále odvolává na smůlu, uvědomuje si, že může být chyba na její straně. V čem ale chyba spočívá to neví. Z výše popsané historie vyplývá, že její postup při hledání práce je aktivní. Přihlásila se na rekvalifikační kurz a také v rámci dalšího kurzu pro hledání zaměstnání usilovala o získání dovednosti pracovat s internetem. Svou nevýhodu vidí právě v nedostatečné počítačové gramotnosti. Když jsem se ptala, zda se pokoušela nějak tuto nedostatečnost napravit, reagovala:

J: „Mě ještě napadá, vy jste říkala něco o tom počítači, že s tím nemáte žádný kontakt?“

P: „Já nemám kontakt s počítačem.“

J: „Vy třeba máte možnost, kdybyste chtěla na tom úřadě nějaký rekvalifikační kurz, pro vás...?“

P: „Já už nemám, já už jsem jednu rekvalifikaci měla, tak už nesmím mět další, protože ta rekvalifikace, já jsem se....“

J: „To byste si už musela platit sama..“

P: „To bych si už musela platit sama, na to já zase nemám. Protože jednak jsem rozvedená, jednak jsem žádný peníze nikde nezdědila, rozumíte takže ...já jsem vlastně takový ten typ...“

J: „Takže to vás drží tahle situace...“

P: „... v kleštích.“

J: „Díky tomu, že nemáte peníze, nemůžete se dále vzdělávat.“

Tuto nepříznivou situaci se pokoušela řešit pomocí známých. Jedna přítelkyně jí domluvila doučování s mladíkem, který učí informatiku na vysoké škole. Paní P. o sobě tvrdí, že je technický typ a velmi jí počítače zajímají, takže jí doučování nedělalo problémy. Potíž se ukázala v momentě, když jí její učitel doporučil, aby si nabyté dovednosti trénovala doma. Ona však počítač nevlastní a vzhledem k ochotě tohoto známého doslova uvedla:

„Já jsem mu to neřekla, že nemám počítač, mně ho bylo líto. On chudák byl opravdu takovej ohleduplnej, přitom mladej kluk, mu ještě není třicet. Jo... On byl takovej ohleduplnej, takovej příjemnej, milej, tak já jsem se mu nepřiznala, že nemám doma počítač.“

Tato situace by se dala interpretovat částečně jako stigma. Vzhledem k průběhu popisované situace ale usuzuji, že šlo spíše o snahu nezklamat člověka ochotného pomoci tím, že by mu dala najevo zbytečnost jeho snažení. Pro získání této dovednosti se paní P. ještě jednou pokusila požádat o pomoc jednu známou. Ta jí však odmítla. Tyto neúspěchy měly za následek nárůst obav poprosit o pomoc, právě z obavy opětovného odmítnutí.

2. výzkumná otázka: Jak situaci vnímá?

Paní P. se sama označuje za silnou osobnost, zdůvodňuje to tím, že je sama a nemá děti. Proto si musí sama umět poradit, spoléhat se sama na sebe. Už při prvním setkání, kdy jsme si domlouvaly rozhovor, odpověděla na tuto otázku, že to nese těžko. Při rozhovoru použila ještě slova deprimující, depresivní. Bezprostředně po propuštění z práce se u ní dostavil většinou pocit letargie. Tyto stavy se u ní nevyskytují permanentně, ale mají dočasnou povahu:

„Někdy jsou období, kdy su plná elámu a jsou období, kdy su taková..strašně skleslá. Já se zas někde půjdu zeptat a oni řeknou, jo baba stará, má sedm pšouků do smrti a chtěla by támhle dělat něco.“

Jako velkou překážku při shánění práce označila svůj věk – má před důchodem a tak není vnímána jako perspektivní pracovnice. To jasně dokládá i předchozí citace. Ve srovnání s okolními zeměmi je dle jejího názoru u nás opravdu špatný přístup k starším lidem. Na ni současná situace působí tak, že lidé před důchodem, kteří nemají práci, by se už měli učit skákat do rakve. Přístup zaměstnavatelů, který převládá, neoceňuje zkušenosti starších lidí a celkově je v naší společnosti nedostatek úcty k práci, kterou odvedli:

„...bariéra těch starších...skoro důchodců a důchodců je děsivá. Ta je hrozná. Já má dojem, že opravdu náš stát si vůbec neumí vážit,... tady těch starších lidí z téma zkušenostma.“

„Tady jsou ti lidé v předdůchodovém věku, to mi utkvělo jako memento tohohle rozhovoru, hodně jsou utiskováni tady ti lidi. ...Do háje borovýho, vždyť jsme v tom životě už něco odevzdali nějakou práci, a teď já se tady mám plahočit a doprošovat se o zaměstnání nějaké uklízečky.“

Nyní se posuneme k významu práce v životě paní P. Ona sama považuje práci za důležitou hodnotu – vyplývá to ze situace před revolucí, kdy nezaměstnanost nebyla a tak myšlení lidí není zvyklé na lidi, kteří nepracují, i když to není jejich vinou. V jejím postoji k práci je zřejmý posun od snahy získat práci jenom proto, aby byla zaměstnaná, směrem k postoji, že není nejvyšší hodnotou mít práci bez ohledu na to, zda odpovídá vzdělání. Postoj, který bere v úvahu to, zda práce odpovídá dosaženému vzdělání, se paní P. osvojila v kontaktu s vysokoškolačky na kurzu intenzivního shánění práce. Vypověděla, že zpětně lituje, že ty podřadné práce šla dělat, bylo to pro ni hrozné. Setkala se dokonce s názorem, že přijetím těchto zaměstnání si otupila myšlení, které nabyla na vysoké škole. Náročná práce u bezpečnostní služby navíc vedla ke zhoršení jejího zdravotního stavu – objevily se u ní potíže se srdeční arytmií. Celkově je postoj k práci u paní problematický. Na jedné straně souhlasí s tím, že by člověk neměl zahazovat své vzdělání, když shání práci, ale ona sama nedokázala tento názor prosadit v praxi. Její okolí (nejčastěji lidé s vyučením nebo se středním vzděláním) na ni vyvíjelo tlak, aby vzala jakoukoliv práci, a ona tomu nedokázala odolat:

„Ty lidi měli pravdu! Ty lidi měli pravdu! (vztahuje se k názoru, že by člověk neměl zahazovat své vzdělání) Já to vím, já je potkávám ještě taky zase občas na úřadu práce, když si tam něco vypisují. Jo...Já vím, že měli pravdu, ale možná měli větší podporu než já, nebo...Já mám hodně pevnou vůli, ale asi se nechám zvíkat.“

3. výzkumná otázka: Cítí se být stigmatizována? Kým? Jak? Kde? Jak definuje stigma?

Paní P. se setkala dvěma způsoby stigmatizace. V prvním případě se jednalo o nátlak okolí, aby hlavně měla práci, za jakýchkoli podmínek. I kdyby si třeba nevydělala na nájem. Tlak aby inženýrka šla pracovat rukama. Často se u lidí se středoškolským vzděláním nebo vyučením setkala s tím, že ji vnímali jako přítěž, lenocha. Setkávala se s reakcemi typu:

„A co chceš dělat? A vždyť seš na úkor společnosti, tady vyjídáš stát! To máme všichni na tebe doplácet?!“

Tyto lidi přestala od té doby vnímat jako přátele.

Motivaci ke shánění práce nevidí v rozdílu v životní úrovni, kterou by mohla díky zaměstnání mít, ale v tom, aby jí okolí netyranizovalo, že je nezaměstnaná, a působí jako přítěž:

„Já se neumím bránit, aby na mě kdekdo plivl – jaktože seš nezaměstnaná, všichni na tě doplácíme!“

Stigmatizaci a ponížení pociťuje také při dokládání na úřadě, že zaplatila nájem, inkaso...:

„... to je tak ponižující tam chodit. To mě hrozně deprimuje taky. Každý měsíc odevzdávat potvrzení, že jsem zaplatila nájem, inkaso.“

Naproti tomu se u dobrých přátel setkává s podporou a pochopením, v případě potřeby i s radou a pomocí. Například se jednou stalo, že jí bývalý zaměstnavatel zaplatil odstupné až s dvouměsíčním zpožděním a tak se ocitla 2 měsíce úplně bez prostředků. Přátelé jí pomohli toto období překlenout, dokonce i reakce v plynárně a elektrárně byly vstřícné a odložili jí platbu na požadované 2 měsíce.

4. výzkumná otázka: Cítí se být vyloučena ze sociálních sítí? Ze kterých sítí je vyloučena?

Ztrátu práce hodnotí paní P. jako test dobrých přátel. Zatímco ti falešní přátelé ji tyranizovali nátlakem, aby si našla jakoukoli práci, dobří přátelé ji podporují, třeba i finančně a váží si jí stejně, bez ohledu na to, zda má nebo nemá práci.

Paní P. si dokázala udržet některé kontakty i po ztrátě zaměstnání. Například bývalý nadřízený s ní byl v zaměstnání velmi spokojen a proto jí pomáhal po propuštění shánět práci. Jindy s pomocí kamaráda – právníka vybojovala odstupné. Paní P. si uchovala aktivní postoj k životu a k získávání práce a také si udržela některé přátele a známé. V nových zaměstnáních byla schopná získat také nové kontakty a přátele.

Pomoc od přátel (například s doučováním práce na internetu) vnímá jako závazek, který nemůže oplatit. Zde je zajímavá velmi silně zakořeněná psychologie daru (Bourdieu). I když si uvědomuje, že to pro ni dobrý přítel udělá nezištně, ona to vnímá jako závazek:

„Dobře, ale ono je něco jiného dávat a něco jiného je brát. To je zase jiná psychologie.“

Velmi těžce nese vyloučení ze skupiny vysokoškoláků. Mezi jejími známými jsou sice někteří lidé z této skupiny, ale často to jsou důchodci, kteří mají vnoučata apod., a nemají na ní tolik času. Při následném setkání jsem se zeptala, zda se setkává s lidmi z VŠ, kde učila. Řekla, že se studenty se potkává. Že jí posílali třeba svatební oznámení a psali jí dopisy. Ale ona pak pracovala v kultuře a to byla časově náročná práce, takže jim moc nestíhala odepisovat, takže si to možná pokazila sama. Tvrdila, že má pocit, že se mezi takovými lidmi přestává umět pohybovat. Vyloučení popsala slovy:

„... já jenom chci říct, že přece jenom já jsem vypadla z toho kolektivu těch více méně homo sapiens.“

Nebo také:

J: „Takže vám tak nějak chybí tahle komunikace.“ (s vysokoškoláky)

P: „Chybí, hodně mi chybí. Ale i mně samotné osobně chybí, což ovšem zase působí další změny tím, že já ztrácím sebevědomí.. Jo... mně to totiž strašně chybí.“

5. výzkumná otázka: Cítí se být deprivována? Ve kterých oblastech prožívá deprivaci?

Pocity deprivace se odvíjejí od nedostatku peněz. Svou situaci nahlíží paní P. ze dvou úhlů. Z jedné strany si i bez práce dokáže najít užitečnou činnost a nemá zkušenosti z nudou. Z druhé strany, ale velmi nepříznivě vnímá nedostatek peněz. Když se ocitla bez prostředků, byla úplně odkázána na pomoc známých a dobrou vůli úředníků při placení nájmu a inkasa. Toto na ni působilo velmi tíživě.

Na úkor spotřeby v oblastech stravy a oblečení se jí podařilo zachovat si možnost mobility po městě (platí si šalinkartu) a také možnost komunikace (platí si telefon – pevnou linku, což je podle ní považováno za luxus, bere-li člověk podporu).

Zaměstnání vždy měla placené minimální mzdou, takže život na podpoře je pro ni jen o něco málo horší, než když pracovala. Svou situaci popisuje jako mizernou – musí strašně moc šetřit. Po zaplacení nájmu a inkasa jí zbude asi 2 tisíce korun. Další výdaje jdou na léky, občas musí zvažovat, zda si může koupit prášky na spaní, aby vyšla s podporou.

Do budoucna pro ni není velká naděje na zlepšení. Až půjde do důchodu, bude dostávat zase minimum.

Kromě silné materiální deprivace, se paní P. potýká i s deprivací sociální, která byla popsána výše. Jedná se pocit vyloučení ze skupiny vysokoškoláků a tím i ze způsobu komunikace a myšlení, který je jí blízký. Na nedostatek materiálních zdrojů navazuje deprivace v oblasti vzdělávání. Přestože je paní P. ochotná se učit a má velký zájem o práci s počítačem a internetem, nemá na další rekvalifikaci nárok. Také si nemůže vzhledem k své finanční situaci pořídit počítač, či si zaplatit příslušný kurz. Ocítá se v začarovaném kruhu.

Reakci některých známých na stigma nezaměstnanosti a nedostatku prostředků vedlo paní P. také k omezení některých sociálních kontaktů. Po zkušenosti, kdy ji jedna známá pozvala na oběd, raději už žádná pozvání na oběd nepřijímá: (Výjimku tvoří opravdu dobří přátelé).

„Ona pořád: Najez se, najez se! Ať nemusíš zejtra jest! Tak jsem se jí zeptala jestli si myslí, že jsem velbloud dvouhrbý nebo lama... to ona hned nepochopila... až za chvíli... A od té doby jsem v životě od nikoho pozvání na oběd nevezala.“

6. výzkumná otázka: Jaká je její referenční skupina?

Referenční skupinou jsou pro paní P., jak vyplývá z výše naznačených vyjádření, vysokoškolsky vzdělaní lidé. Cítí se být díky své situaci vyloučena z komunikace s těmito lidmi. Dříve jako vyučující na vysoké škole do této skupiny patřila a čerpala z ní své sebevědomí. Velmi vyčerpávající je pro ni stereotypní manuální nebo pásová práce. Ona by velmi ráda opět používala při práci myšlení. Konstatovala, že způsob myšlení, který si osvojila na vysoké škole prostě nedokáže vypnout.

Jako optimální reálně dosažitelný příjem by si představovala 10 – 12 tis hrubého. Tak by měla na jídlo i na léky. Toto byla její odpověď na otázku zjišťující její představy o uspokojivé životní úrovni. Je zřejmé se nesrovnává s žádnou sociální skupinou, ale spíše by si přála mít možnost uspokojovat určitou úroveň spotřeby bez toho, aby se musela obávat, že jí před výplatou nezbudou peníze.

7. výzkumná otázka: Jaká je její představa o spravedlivé sociální politice?

Paní P. nemá jasný názor na podobu podpory nezaměstnaných, problém vidí v tom, že je v obecné povaze lidí podvádět, obcházet zákony nebo zneužívat podpory a zároveň pracovat. Myslí si, že lidé, kteří chtějí opravdu pracovat, by měli dostat podporu větší, aby měli více síly hledat práci. Zároveň vidí, že to asi není možné protože mnoho lidí toho dokáže zneužít. Podle jejího názoru by mohlo být docíleno zvýšení prostředků pro nezaměstnané tím, že by se odstranila práce načerno souběžně s pobíráním podpory. K velkému rozčilení jí přivádějí různé bary a herny, kde často načerno pracují právě nezaměstnaní. Ona by se k takovému řešení nikdy nemohla přiklonit.

Druhou věcí, která není v sociální politice u nás v pořádku, je pro paní P. rozdíl mezi minimální mzdou a životním minimem. Sama byla zaměstnaná za minimální mzdu a rozdíl, který v jejím případě činí 500 až 800 Kč nepovažuje za motivaci k hledání práce. Ani pro ni osobně, ani pro ostatní lidi. Když se k tomu přičtou náklady na dopravu, stravu, oblečení do práce, vyjde to asi nastejno.

Výše zmíněný nespravedlivý a neuctivý přístup k zaměstnávání lidí v předdůchodovém věku také souvisí s postojem k podobě sociální politiky. (viz 2. výzkumná otázka, strana 3)

Obecné předpoklady pro získání práce dle paní P. ilustrují následující úryvky:

„Lidi, co mají ostrý lokty a nulový svědomí, jsou na tom vždycky líp.“

„Nojo, jenomže mladí a schopní. Kdyby to aspoň tak bylo. To musí být mladej, schopnej, bezdětej, dlouhý nohy a já nevím co, jo? A pak člověk žasne. Jak s váma jedná někdy, ...taková pracovní síla. Mám kolem sebe dost mladejch, schopnejch, vím o nich, a jsou

mladí, schopní a nezaměstnaní, jo... Taky jsou takoví v mém okolí. Na druhý straně jsou já nevím blbí a ani ne moc mladí, ale veselí v rozkroku. Nemůžu si teď pomoci, a ty místa mají.“

8. výzkumná otázka: Jaké jsou její strategie zvládnání nezaměstnanosti?

Odpovědi na tuto výzkumnou otázku představují těžiště tohoto výzkumného projektu. V případě paní P. došlo k opakované dlouhodobé nezaměstnanosti v průběhu posledních 15ti let. Bezprostředně po ztrátě většinou pociťovala deprese a letargii, anebo se snažila nabrat sílu a relaxovat po fyzicky náročném zaměstnání. Uvedla, že většinou období depresí trvalo pár týdnů a poté se vzchopila a začala si shánět zaměstnání. Nejčastější cesty jak hledá práci, kromě spolupráce s úřadem práce, popsala následovně:

„Tenkrát už byly nějaký vývěsky po městě, tenkrát jsem ještě odebírala noviny, v podstatě tenkrát jsem na to měla, takže z novin. Jo... Aji u známých, po známých jsem se ptala a tak a to v podstatě platí doteďka takhle.“

Paní P. hledala místo administrativní povahy, neboť na takovém místě v minulosti pracovala. Pracovala sice i ve školství, ale tam se vrátit nepokoušela. Ptala jsem se proč:

J: „Dobře, vy jste říkala, že jste učila na škole... A tam jste se nějak nezkoušela, nebo tam není možnost se do toho školství dostat zpátky?“

P: „Není. Tenkrát když tam byl ...vedoucí, z jinejch důvodů a teďka zase z jinejch důvodů. A teďka, však víte sama dobře, že tam je obrovskej boj. A já navíc ...jako... no je teda obrovskej boj, takže já jako... já jsem ještě za totality jednou zaváhala, že jsem mohla jít dělat, jako na vysokou školu, ale jenom výzkumnou pracovníci. A byla jsem přijata, jenomže tehdy jsem byla ještě vdaná, jaksi z rodinných důvodů jsem to nepřijala. Kdybych tam bejvala nastoupila, možná, i když oni zase výzkumné ústavy se taky rušily, tak že to máte jedno, asi.“

Přístup paní P. ke své životní situaci se dá charakterizovat jako aktivní. Absolvovala rekvalifikační kurz, usilovala o získání počítačových dovedností, tvrdí o sobě, že je ochotná i schopná se učit nové věci – toto odhodlání však prý v jejím věku působí nepřiměřeně. Navíc je to komunikativní osoba. Přesto nemůže sehnat práci, která by odpovídala jejím představám a vzdělání. K aktivnímu hledání práce jí dohání nejen nedostatek prostředků, které dostává od státu, ale hlavně tlak okolí. Ona sama si je schopna najít činnosti, které by ji zaplnily čas tak, aby se nenudila. Z jejího hlediska je ztráta práce spojena s pocity stigmatizace, nedostala se však do izolace. Její okolí na ni činilo velký tlak a dávalo jí najevo, že je přítěží pro společnost. Z tohoto důvodu se proto rozhodla přijmout několik zaměstnání, která neodpovídala jejímu vzdělání. Je to sice v rozporu s jejím současným názorem, ale nedokázala tlaku okolí odolat. Paní P. nyní věří, že člověk s vysokoškolským vzděláním by neměl zahazovat své znalosti a dovednosti tím, že půjde uklízet, prodávat, nebo kopat kanály.

Za ta léta střídavé nezaměstnanosti přerušovaná podřadnými pracemi neztratila paní P. všechnu naději, že by si mohla zaměstnání najít. S narůstajícím počtem neúspěchů jí sice klesá sebevědomí a ztrácí schopnosti pohybovat se mezi vysokoškoláky, mezi něž by chtěla patřit, ale stále se nevzdává. Pokračuje v hledání práce ve snaze o zajištění odpovídající životní úrovně konformními způsoby.

V hodnoceních vlastní situace se objevují fatalistické prvky a pocity, že její situace je způsobena vnějšími faktory, které ona nemůže ovlivnit. Paní P. zbývá pár let do důchodu a na situaci kdy pobírá podporu, protože nemůže sehnat práci, se adaptovala. Přesto usiluje o práci, aby se vyhnula ponižujícím poznámkám známých. Vzhledem k jejímu věku je však naděje na získání práce a na únik z dlouhodobé nezaměstnanosti mizivá.